

Forord

Arbejdernes historie opfattes traditionelt som byarbejdernes historie, og forskningen har med enkelte undtagelser været samlet om arbejderne i byerne. Når vi denne gang har valgt landarbejdere som årbogens tema, skyldes det for det første, at der i landbrugslandet Danmark indtil for få årtier siden har eksisteret en meget stor underklasse på landet. For det andet mener vi, det er væsentligt at vide noget om denne store gruppe landarbejdere for at forstå den danske arbejderbevægelses udvikling. På denne baggrund er det glædeligt, at den første danske doktordisputats inden for arbejderbevægelsens historie netop omhandler landarbejderspørgsmålet. Det drejer sig om Hans-Nobert Lahmes afhandling *Sozialdemokratie und Landarbeiter in Dänemark (1871-1900)*.

Vi bringer i årbogen indlæggene fra de to officielle opponenter, professor Bernt Schiller, Roskilde Universitets Center, og lektor Per Boje, Odense Universitet.

Landarbejderbegrebet er langt fra entydigt. Der er tale om en meget stor og sammensat gruppe, som vanskeligt lader sig afgrænse. Vi var derfor i redaktionen meget i tvivl om, hvilken titel årbogen skulle have. Til landarbejderne hører bl.a. karle og piger, husmænd med eller uden jord samt daglejere af mange slags. Gruppen er endvidere vanskelig at afgrænse, fordi mange kun tilhørte den i en periode af deres liv. Dette gælder f.eks. for karle og piger, hvoraf mange senere drog til byerne og blev arbejdere her. Det er således ikke muligt at belyse temaet i alle dets aspekter i en enkelt årbog, hvilket vi heller ikke prætenderer at gøre.

Organiseringen af landarbejderne antog forskellige former. Efter 1900 gjordes forsøg herpå såvel fra arbejderbevægelsens som fra landarbejdernes egen side. Inden for arbejderbevægelsen var især Dansk Arbejdsmandsforbund optaget af sagen, da landarbejderne jo sad »i forstuen til DAF«.

Årbogen indeholder to artikler om organiseringen af landarbejderne. Henning Grelle behandler perioden 1906-17, hvor den organiserede landarbejderbevægelse var splittet mellem et socialdemokratisk/fagpolitisk og et radikalt/georgistisk ståsted. Henning Grelle belyser uenigheden mellem socialdemokratiet og fagbevægelsen med hensyn til formålet med at organisere landarbejderne. Skulle der dannes fagforeninger eller politiske foreninger på landet?

I Hanne Damsholts artikel undersøges den senere udvikling inden for land-

arbejderforbundet, herunder den store strejke i 1921. Artiklen behandler baggrunden for de store vanskeligheder, der var forbundet med at organisere landarbejderne.

De kvindelige landarbejdere spillede ikke nogen rolle inden for den organiserede landarbejderbevægelse. Årbogen indeholder tre artikler om de kvindelige landarbejders vilkår på forskellige tidspunkter.

Birgitte Possing har undersøgt kvindearbejdet på landet i det 19. århundrede og den kvindeopfattelse, der udsprang heraf. Hun afgrænser sit emne ud fra en køns- og klasseopfattelse, som har sin baggrund i hendes kvindespecifikke udgangspunkt.

Derefter følger en artikel af Anette Eklund Hansen, hvori hun på baggrund af et nyligt afleveret universitetsspeciale kort redegør for landarbejderkvindernes stilling i slutningen af det 19. århundrede.

Efter 2. verdenskrig og især i 1960'erne forsvandt mange af de traditionelle arbejdspladser for landarbejderne på grund af omstruktureringen inden for landbruget. I stedet for at gå på løsarbejde på de større gårde tog bl.a. husmandskvinderne på arbejde i byerne. Kvindernes stilling i disse landarbejder-/husmandsfamilier belyses i en artikel af Anna-Birte Ravn og Maren Bak. På baggrund af bl.a. interviews med husmandskoner undersøger de autoritetsstrukturen i familierne og den materielle baggrund herfor.

De udenlandske forhold er repræsenteret gennem artikler om de italienske og engelske landarbejdere. Artiklerne er skrevet af henholdsvis Thorkild Ørum og Alun Howkins.

Vi kan i denne årbog ikke bringe den traditionelle forskningsoversigt, hvilket vi beklager. Flere aftalte artikler er desværre af forskellige årsager udeblevet. Årbogen afsluttes med den årlige tidsskriftsoversigt udarbejdet af Niels Senius Clausen.

Redaktionen